

УДК 351.746

О. КОПАН, доктор юридичних наук, старший науковий співробітник, начальник відділу з вивчення проблем протидії організованій злочинності у сфері державної безпеки Міжвідомчого науково-дослідного центру з проблем боротьби з організованою злочинністю при Раді національної безпеки і оборони України

ІНФОРМАЦІЙНО-ТЕХНОЛОГІЧНА ФОРМА УПРАВЛІННЯ МАКРОСИСТЕМОЮ ВНУТРІШНЬОДЕРЖАВНОЇ БЕЗПЕКИ

Анотація. У статті розглядаються теоретико-управлінські проблеми інформаційного забезпечення діяльності макросистем безпеки.

Завдання визначення форми організаційно-функціональної структури управління макросистемою безпеки, крім суто наукового аспекту, обумовлено вимогою соціально-політичного характеру, яка полягає у необхідності створення умов для суб'єкту соціальної інженерії, для учасників соціальних процесів, що вступають у різнопланові відносини з системою, скласти власне уявлення про неї як про конституційний механізм соціального регулювання, навіть і в тому випадку, коли вони не допущені до інформації внутрішньосистемного користування, на засадах якої простіше за все зробити відповідні висновки. Форма організаційно-функціональної структури управління є, певною мірою, алгоритмом, за яким за умови отримання інформації з джерел, що не підпадають під обмеження в користуванні, і при використанні наукового апарату можна дійти висновків, які дозволяють здійснити критику системи у багатьох аспектах.

Об'єктом критики системи приймається організаційно-функціональна структура управління. Відповідно необхідно розглянути ті форми організації структури управління, які найбільшою мірою відповідають особливостям складної (полімерної) системи, і зробити остаточний вибір.

Основні типи організації управління системою (лінійний, функціональний, змішаний) теоретично достатньо повно розглянуті й представлені у практичних системах. Виступаючи об'єктом соціального управління, макросистема безпеки сама потребує чіткого і досконалого механізму саморегуляції, повної керованості елементів всіх рівнів і всіх напрямів. Цього можна досягти при додержанні загальних правил соціального проектування і наданні їм специфічного характеру, який визначається поставленою метою і логікою теорії, вибраної для дослідження відповідного предмета.

В аспекті теорії макросистеми внутрішньодержавної безпеки проблема розробки оптимальної форми організаційно-функціональної структури управління відповідною системою полягає в тому, щоб запропонувати проект механізму внутрішньосистемного управління і обґрунтувати його переваги перед існуючими і проектними.

Розв'язання проблеми самоорганізації системи в організаційно-функціональному аспекті повинно починатись з усвідомлення того, що соціальна мета формується заради забезпечення потреб, інтересів індивіду і суспільства (потреба, інтерес безпеки). Система (макросистема внутрішньодержавної безпеки) проектується і будується заради досягнення відповідної мети, а процес її досягнення має чітко виражений технологічний зміст, що в сукупності дозволяє говорити про проектування механізму соціального регулювання, форма якого здебільшого пристосована для забезпечення інтенсивного функціонування системи в конкретних соціальних, економічних, політичних умовах.

Інтенсивність досягається не тільки завдяки вдало вибраній структурі, а й в результаті вірного підбору прийомів і методів, що дозволяє отримувати соціально-політичний, соціально-правовий, соціально-економічний ефект за кількісними і якісними показниками. Інтенсивність, яка ґрунтується на розвитку управлінської функції, неминуче буде пов'язана з використанням глибокого розподілу праці у вирішенні питань управління системою. Додержуючись цієї тези, організаційно-функціональна структура управління повинна сприйматись у вигляді деталізованих, вузькоспрямованих механізмів управління, які відповідають за окремий напрям діяльності системи і несуть в собі певний потенціал, дозволяючий на їх засадах здійснювати управлінські операції за певну одиницю часу. Укрупнення організаційної структури управління несе в собі подальшу деталізацію. Таким чином, крок у бік укрупнення управлінської структури є найпростішим і, з формальної точки зору, найбільш ефективним. Укрупнена структура дає змогу збирати і оперувати інформацією великого обсягу, що сприяє керованості системи однак, кількісний показник має як позитивний, так і негативний аспекти відносно суб'єкта й об'єкта управлінської діяльності. Суб'єкт управління, який досяг граничних меж розумності у своєму кількісно-структурному аспекті, навряд чи буде визнаний як ефективний механізм досягнення поставленої перед системою загальної мети, якщо у пропорційному співвідношенні керівної і низової структур не перевищено певного процентного рубіжу розрахункових одиниць. Науково-технічний процес, глобальна комп'ютеризація інформаційних процесів, розробка кібернетичних систем дозволяють підвищити цей коефіцієнт. Кібернетичний аспект структуризації систем (теорії організації, створеної Норбертом Вінером і викладеної у книзі “Кібернетика, или управление и связи в животном и машине”) не є предметом теоретико-управлінських досліджень, однак у зв'язку з тим, що питання встановлення і реалізації зв'язків є предметом дослідження обох наук, потрібно співвіднести їх положення відносно предмета, який розглядається. Встановлена Норбертом Вінером схожість процесів управління і зв'язку у машинах, живих організмів і суспільствах дає підстави для цього. Організація системи пов'язана з процесами передачі, зберігання і переробки інформації, тобто різнобічних сигналів, повідомлень, відомостей.

Таким чином, у будь якій системі – чи то організаційно-функціональній (предмет загальної теорії управління), чи то кібернетичній (пов'язання загальної теорії управління і зв'язку – кібернетики, як теорії організації, як теорії боротьби з світовим хаосом і зростанням ентропії) – повинно бути враховано, що будь-якій сигнал, будь-яка інформація, незалежно від її конкретного змісту і призначення, повинна розглядатись як деякий вибір між двома чи більше значеннями, наділеними відомими вірогідностями (селективна концепція інформації), і це дозволяє підійти до всіх процесів єдиною мірою, з єдиним статичним апаратом. Кількість інформації, кількість вибору ототожнюється Вінером з енергією і стає подібним кількості речовини чи енергії, однією зі функціональних характеристик явищ природи. Діючий об'єкт отримує інформацію з зовнішнього середовища і використовує її для вибору правильної поведінки. Інформація ніколи не створюється, вона тільки передається і приймається, але при цьому може втрачатись, зникати. При визнанні необхідності існування кібернетичної моделі організаційної структури управління макросистемою внутрішньодержавної безпеки потрібно враховувати складності соціально-політичного, соціально-психологічного характеру, які може створювати її використання зі злочинною метою, як для макросистеми, так і суспільства в цілому. Це потрібно врахувати в проекті

організаційно-функціональної структури управління макросистемою внутрішньодержавної безпеки шляхом створення механізмів запобігання і противаг.

До потенційних соціально небезпечних, руйнівних аспектів функціонування кібернетичної структури управління можна віднести:

а) визначення кібернетичним шляхом кількісного і якісного показників інформації, необхідної для організації стабільного управління в соціальній сфері, що передбачає обробку її засобами комп'ютерної техніки у цифровому і графічному вигляді, сприйняття в опосередковано-віртуальному вигляді як суб'єктом, так і об'єктом управління. Наявність у користувача інформації злочинної мети і можливостей маніпуляції нею шляхом використання заздалегідь неправдивої інформації, спираючись на властивість індивіда і соціальних систем сприймати її засобами віртуальних моделей насильства, надає можливість підпорядковувати їхню волю;

б) віртуальна модель насильства, яка законспірована під конститутивний механізм соціального регулювання (організаційно-функціональну структуру управління) виступає у вигляді кібернетичного механізму маніпулювання, стимулювання прийняття невірних, а тому небезпечних рішень шляхом впровадження формули віртуальної безпеки, небезпека – це лише результат викривлення суб'єктивного сприйняття інформації;

в) передбачає створення і функціонування єдиного злочинного центру з багатьма прямими і зворотними зв'язками, що дозує інформацію і підготовлює її для споживання індивідом і суспільством. Центр претендує на системність інформації, яка дає уявлення її об'єктивності;

г) кібернетичний механізм маніпулювання спрямований на те, щоб людина стала гвинтиком у машині (соціальна система), перетворити людину на об'єкт вживання інформації, яка піддається цензурі, що обов'язково для того, щоб людина була гвинтиком. Кібернетика в цьому випадку використовується в якості методології впровадження ідеологічних догм засобами віртуальних систем;

г) кібернетична модель організації структури управління буде нести в собі небезпеку в тому випадку, коли технологічні методи інформаційної сфери, інформація як основний засіб спілкування соціуму з оточуючим світом поставлені у вершині кута всієї піраміди соціального управління. Такий порядок управління при отриманні нелегального доступу до технологічних інформаційних каналів робить можливим використання всієї системи управління зі злочинною метою при відносному віддаленні злочинця від офіційних інститутів;

д) технологічний розвиток інформаційних систем дає змогу доведення інформації засобами віртуальних технологій до механізму наркотичного одурманювання мас, створювати віртуальну модель суспільства, руйнувати соціальні інститути і приховувати від громадськості дійсні цілі, існування тіньового, нелегального центру управління, що, по суті, є злочином;

е) організаційна структура управління соціальною системою за своїм змістом потребує специфічного інструментарію оперування інформацією – інформаційних технологій. Неконтрольований доступ до них передбачає можливість використання із злочинною метою, при цьому закритість для критики – також умови для злочину;

ж) створення глобального інформаційного простору, який виходить за межі певної організаційної структури управління, ускладнює механізм самозахисту суб'єкта суспільних відносин від злочинного посягання на його права за рахунок великої кількості інформаційних зв'язків, які важко піддаються контролю.

Організаційно-функціональна структура управління макросистемою внутрішньодержавної безпеки повинна бути водночас як стрижнем, так і сферою для

систем, що забезпечують процес соціального управління у відповідній сфері соціальної діяльності.

В аспекті технологічно-інформаційного забезпечення це положення не повинно бути виключенням. Ця система подається у вигляді оптимальної структури, яка повинна забезпечувати технологічність взаємодії всіх підсистем макросистеми і спрямування кожної з них у відповідності до єдиного загальносистемного задуму.

Технологічний підхід до управління макросистемою безпеки передбачає існування мозкового центру управління нею, до якого надходить інформація, за функціональними напрямками діяльності макросистеми. Елементами цього центру виступають аналітичні підрозділи, які діють як єдиний управляючий механізм. Об'єднати інформаційні потоки в єдиний напрям дозволяють формалізовані схеми підпорядкування цьому центру суб'єктів соціальної діяльності і формалізований порядок їх взаємодії між собою. Центр є носієм загальносистемної мети, що передбачає надання йому повного набору засобів для впровадження заходів для її досягнення. Стан проходження інформації, повноваження щодо її реалізації служать підставою для розвитку організаційної структури управління.

Висновок.

Інформативно-технологічна форма управління макросистеми внутрішньодержавної безпеки ґрунтується на існуванні в її структурі єдиного управляючого центру, об'єктів його управління, поділених за функціональним принципом, а також технології обміну інформацією між ними. Поняття “насилство”, “агресія” – не вміщуються в межі кібернетичної моделі організації структури управління соціальною макросистемою безпеки. Ця модель може служити підґрунтям соціальної системи, її елементи мають оціночний, синтетичний характер і відносяться до технологічної функції соціальної діяльності.

~~~~~ * * * ~~~~~